

Pokud jde o formální členění práce, je *Současná stylistika* rozdělena do 14 hlavních kapitol, z nichž každá obsahuje podrobný seznam aktuální sekundární literatury; další seznam je pak připojen závěrem. Výhodou pro uživatele je rovněž to, že podobně jako v předcházejících publikacích je přímo v *Současné stylistice* explicitně rozepsáno, která ze členek autorského kolektivu zpracovala kterou kapitolu, resp. její část – je tedy možno citovat a odkazovat naprosto přesně. Přehled kapitol (včetně konkrétního autorského podílu) vypadá takto: *I. Pojetí a pojmosloví stylistiky* (M. Čechová); *II. Styl ve vztahu k jazykovým útvarům a tzv. poloútvaram* (M. Čechová); *III. Stylotvorné faktory* (E. Minářová); *IV. Teorie funkčních stylů* (E. Minářová); *V. Stylistické aspekty výstavby textu* (V. 1–8 - M. Krčmová, V. 9 - M. Čechová); *VI. Výrazová stylistika. Slohová charakteristika výrazových prostředků* (VI. 1, 2, 3, 5 - M. Čechová, VI. 4, 6 – M. Krčmová); *VII. Spontánnost jako konstituující faktor projevu. Funkční styl prostě sdělovací* (M. Krčmová); *VIII. Pojmovost jako konstituující faktor projevu. Funkční styl odborný* (M. Krčmová); *IX. Regulační a operativní funkce jako konstituující faktor projevu. Funkční styl administrativní* (M. Čechová); *X. Informativní a persvazivní funkce jako konstituující faktor projevu. Funkční styl publicistický* (E. Minářová); *XI. Působení na posluchače jako konstituující faktor veřejného mluveného projevu. Funkční styl rétorický* (M. Krčmová); *XII. Deklarování estetické funkce jako konstituující faktor projevu. Styl umělecké literatury* (M. Krčmová); *XIII. Průniková pásma funkčních stylů* (M. Čechová); *XIV. Aplikace stylistických poznatků* (M. Čechová).

V porovnání se *Současnou českou stylistikou* došlo ve výše uvedeném rozčlenění k jistým posunům a úpravám. Některé z těchto změn souvisejí s úmrtím J. Chloučka (2003), který byl původně iniciátorem celého projektu a také jedním ze spoluautorů. Nově byla z tohoto důvodu zpracována úvodní, pojmoslovná kapitola; byly do ní rovněž přesunuty pasáže, které se v *Současné české stylistice* objevily na jiných místech (např. Výzkumné metody stylistiky). Také kapitola o stylistice a stratifikaci národního jazyka je zpracována nově, stejně jako např. kapitola o prostě sdělovacím funkčním stylu a spontánnosti jako jeho konstituujícím prvku. Pojetí, které M. Krčmová v této kapitole velice účelně zavádí, umožňuje obsáhnout jak texty mluvené, tak i psané, do značné míry spjaté s moderními způsoby komunikace (např. blog, chat, sms).

Současná stylistika je práce, která bude přínosná pro více skupin uživatelů, především z akademických kruhů – pro teoretiky, vysokoškolské pedagogy i studenty (zvláště pro bohemisty, ale také pro ty, kteří se věnují jiným filologickým oborům). Cenným rysem práce je především to, že ukazuje současnou stylistiku jako otevřenou a vyvíjející se disciplínu, soubor nabídnutých informací tedy může být chápán jako inspirace a impuls k samostatnému poznávání.

Závěrem je nutné připomenout ještě jednu skutečnost – jak bylo uvedeno výše, *Současná stylistika* pravděpodobně završuje sérii prací reprezentujících jedno z možných pojetí oboru, ale i do budoucna může sloužit jako inspirace nejenom tím, o čem pojednává, ale také tím, jak o tom pojednává (což koneckonců souvisí s podstatou stylistiky) - důraz je kladen na možný přínos uživatelům. A právě toto pojetí, tedy v dobrém slova smyslu služba místo povrchních a laciných exhibic (k nimž stylistika v porovnání s jinými obory nabízí stejné, nebo dokonce větší možnosti), lze považovat za další z přínosů této práce, a rozhodně také za dobrý příklad dalším generacím stylistiků.

Michal Křístek

Mongolo-Tibetica Pragensia '09, Vol. 2, No. 1 & 2 (Special Commemorative Issue in Honour of Assoc. Prof. J. Lubsangdorji on his 70th birthday). Praha: Triton 2010, ISSN 1803-5647.

Dvojdílný sborník dedikovaný k sedmdesátinám J. Lubsangdorji, spoluzakladatele české mongolistiky, je dalším zdařilým výstupem Semináře mongolistiky při FF MU, jediného českého pracoviště s touto specializací v České republice. Jde o kolektivní dílo českých, polských, mongolských, čínských a japonských orientalistů, specializujících se na jazyky, etnografii a historii Mongolska

a Tibetu. Sborník zahajuje bio- a bibliografie jubilanta, které připravila Alena Oberfalzerová (UK, Praha), spolueditorka sborníku. Ve svém vlastním příspěvku „Onomatopoeia and iconopoeia – as a means of expressing expressivity in Mongolian“, se zabývá expresivními výrazy v mluvené chalcha-mongolštině. Hodnotí jejich fonetickou variabilitu, morfologickou strukturu a roli onomatopoeitických výrazů. V závěrečné části příspěvku vše ilustruje folklórními příklady. Jde o cennou práci, která by se mohla zařadit do širšího typologického rámce prací zabývajících se onomatopoeitickými výrazy. Ts. Shagdarsureng (Mongolská národní univerzita, Ulaanbaatar) předkládá příspěvek „A short survey of the scripts used by the Mongols (The place of Mongolian script among other ‘Mongol’ scripts)“. Autor zde sumarizuje informace o všech písemných systémech užívaných pro zápis mongolských jazyků. Bez jakýchkoliv podpůrných důkazů předpokládá užívání písma runového typu u Protomongolů. Naproti tomu překvapuje, že není zahrnuto i písmo arabské a čínské. Zajímavá je autorova úvaha o tradiční verzi adaptace ujgurského písma Mongoly ve 13. st., kterou zachovává i vlastní ujgurská tradice. Autor správně namítá, že ve 13. st. byli Ujguři už muslimy a užívali arabské písmo. I jeho druhá připomínka má logiku a analogii v jiných písemných systémech. Autor soudí, že stará i literární mongolština představují natolik archaickou fázi ve vývoji mongolského jazykového kontinua, že k první písemné fixaci muselo dojít o několik století dříve. Ale jeho datování adaptace písma do 6.-8. st., kdy ji měli zprostředkovat Sogdijci, je čistou spekulací, pro kterou by autor měl shromáždit i paleografické důkazy. Ortografií mongolského literárního jazyka a jejími staromongolskými kořeny se zabývá Choima Sharav (Mongolská národní univerzita, Ulaanbaatar) v příspěvku „The possibility to clarify the nature of the ancient Mongolian Language through the orthography of the old Mongolian written language“. Autor si vytkl za cíl demonstrovat archaičnost staromongolského jazyka zprostředkovanou ortografickým systémem staromongolského písma. S tímto konstatováním nelze než se plně ztotožnit, jen je třeba zdůraznit, že z tohoto předpokladu vychází tradice mongolistiky během celého 20. století. Nejde tedy o žádný nový objev, ale o základní premisu této disciplíny. Vzhledem k titulu článku by čtenář očekával, že autor přiblíží, jak zdařile bylo původně ujgurské písmo adaptováno pro mongolský jazyk 13. st. Ale o podstatě písma se v článku nedovíme vůbec nic. Další legitimní možnost by bylo porovnat staromongolský a klasický mongolský jazyk na jedné straně a moderní mongolské jazyky na straně druhé. Takové porovnání by ukázalo, k jakým došlo dramatickým změnám v hláskové podobě jednotlivých slov během jejich vývoje. Místo toho autor porovnává takřka identické staromongolské a staroturecké formy, které představují vzájemně výpůjčky nebo výpůjčky ze třetích jazyků. Příložená bibliografie zahrnuje převážně moderní (chalcha-)mongolskou lingvistickou literaturu, což je jistě pozitivní, plus rusky psané díla tří významných orientalistů z první poloviny 20. století (Ramstedt, Roerich, Vladimircov). Zcela chybí stěžejní práce N. Poppeho, úvod do klasické mongolštiny od K. Grønbecha a J.R. Kruegera (1993), který se dočkal už tří vydání, nebo mongolistické kompendium redigované J. Janhunem (2003). Vzhledem k obsahu článku se kloním k závěru, že autorovi jsou jmenovaná díla neznáma, a proto o nich mlčí. Nemyslím však, že by to měl být důvod, proč článek nepublikovat, už proto, že jde o jisté svědectví o izolovanosti současné mongolské mongolistiky. V článku „Comparison of the Mongolian locative suffix *-dur/-dür* - *-tur/-tür* and the Manchu ablative suffix *-deri*“ jeho autor, B. Sodo, vychází z předpokladu, že stmong. lokativní sufix *-dur/-dür* ~ *-tur/-tür* je složený. Vlastní nositel lokativní funkce by měl být element *-du/-dü* ~ *-tu/-tü*, který by měl být spřízněn i s jedním s dativních sufixů *-da/-de* ~ *-ta/-te*. V něm autor vidí původní podobu lokativní koncovky. Oporu hledá ve vnějším srovnání s mandžuským lokativem na *-de* a turkickým *-da/-dä* ~ *-ta/-tä*. Koncovému *-r* přisuzuje autor lativní význam, jak dokumentuje opět vnějším srovnáním. Mandžuský ablativ *-deri* autor pokládá za mongolský import. Ač je tento závěr přeci jen poněkud nejistý, autorova argumentace je vesměs solidní, i když necituje klasiky altaistiky jako Ramstedta, Poppeho či Murayamu. Skutečnost, že v bibliografii neuvádí jedinou práci psanou v některém ze západoevropských jazyků nebo v ruštině, podává nepřímé vysvětlení. Ve studii „A comparative study of the usages of Mongolian and Japanese kinship terminologies“ Yoshino Kozo (Daito Bunka

University, Japonsko) autor analyzuje vnitřní strukturu a hierarchii příbuzenské terminologie v chalcha-mongolštině. Tu pak v synchronně typologické rovině porovnává s příbuzenskou terminologií japonskou. Každá typologická studie tohoto typu může být rozšířena o další porovnávané páry, a v tom spočívá její největší přínos. Jaroslav Vacek (UK, Praha) pokračuje ve své sérii etymologicko-semasiologických studií zaměřených na systematické porovnávání vybraných sémantických polí v altajských a drávidských jazycích článkem „*Verba dicendi* and related etyma in Dravidian and Altaic 4.2 Etyma with initial dentals (*t-, d-, n-*) and root-final liquids and retroflex stops“. *Verba dicendi* se stala předmětem jeho zájmu už po sedmé (!), tentokrát je vymezil iniciálními dentálami a finálními likvidami a retroflexivami. Stejně jako v předchozích příspěvcích této série si všímá zejména sémantického rozptylu analyzovaných etymonů. Cenné je, že svou pozornost věnuje i slovům onomatopoeickým, jinak většinou opomíjeným. Do první části sborníku byla zahrnuta i jedna recenze, a to polského překladu spisu (v polském přepisu) *Czikula kereglecki*, tj. „Zásady buddhismu“, který v letech 1587–1607 sepsal učenec Širegetü Gūūši Čordzi. Ačkoliv není ani známo, zda byl mongolského nebo tibetského původu, ví se, že studoval spolu se třetím Dalai Lámou a přednášel a překládal ve známém klášteře v Erdene zuu. Spis přeložila a vydala polská orientalistka Agata Bareja-Starzyńska (Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2006, 332 s.) a doplnila jej glosáři odborných termínů v mongolštině, tibetštině a sanskrtu. Autorkou dvoustránkové recenze je Rachel Mikos. Z jejího vysoce pozitivního vyznění je zřejmé, že jde o znamenitou publikaci, kterou polským kolegům můžeme jen závidět. Druhou část sborníku zahajuje příspěvek „The ‘Spiritualized Sons’ of the 1st Mongolian Jetsundampa Zanabazar (1635–1723)“ od Agathya Bareja-Starzyńské (Universita Warszawa, Polsko). Článek varšavské orientalistky se zabývá osobností prvního mongolského Jetsundampy Öndöra Gegeena (1635–1723), zvaného Zanabazar (ze sanskrtského Jñānavarja), a jeho žáků, kteří jsou zmiňováni v jeho biografiích sepsaných literární mongolštinou či tibetštinou. Celkový počet Zanabazarových žáků se pohybuje kolem 2000. V příspěvku A. Bareja-Starzyńské jsou někteří identifikováni včetně jejich základních životopisných dat a pozic dosažených v buddhistické hierarchii. Studie tak přibližuje řadu významných historických osobností, které v kontextu středoasijského buddhismu 17. a 18. století ovlivňovaly dění nejen v Mongolsku, ale též Tibetu, Číně či Mandžusku. Autorka se opírá o primární prameny v literární mongolštině a tibetštině, které kriticky vyhodnocuje. Na pole mytologie vstupuje Daniel Berounský s příspěvkem „‘Soul of enemy’ and warrior deities (*dgra bla*): Two Tibetan myths on primordial battle“. Autor předkládá překlady dvou mytických příběhů o tzv. bojujících božstvech (*dgra lha, sgra bla, dgra bla*), jeden z tradice *Bonpo* a druhý reprezentující „starou“ (*rnying ma*) tradici tibetského buddhismu. Hodnota obou mýtů, a tedy i přínos článku, spočívá v tom, že přibližují i některé předbuddhistické náboženské motivy v tibetské mytologii. Moderní tibetštině se věnuje Zuzana Vokurková (UK, Praha) v příspěvku „The lexical and grammatical expression of epistemic meanings in spoken Tibetan“. Autorka navazuje na svou disertaci obhájenou na UK v Praze r. 2008. Zabývá se v něm prostředky, jakými centrální dialekt moderní tibetštiny vyjadřuje epistemickou modalitu. Evropské jazyky v této roli preferují kognitivní slovesa jako „vědět“, „myslet“, „očekat“, „předpokládat“, „pochybovat“ apod., a epistemická adverbia jako „možná“, „patrně“, „pravděpodobně“, „jistě“ apod. Moderní tibetština používá rovněž epistemická adverbia, konkrétně „snad“, „možná“, „jistě“, „určitě“, dominují však prostředky morfo-syntaktické. Na základě bohatého textového materiálu, který autorka sebrala za svého pobytu v Tibetu a Indii v letech 2002–05, klasifikuje epistemické afixy do čtyř tříd podle aspekto-temporálních charakteristik toho kterého slovesa. Současně rozlišuje 11 typů epistemických koncovek podle jejich konkrétních funkcí. Autorka je důvěrně obeznána jak s vlastním jazykovým materiálem, který si během vlastního polního výzkumu opatřila, tak přístupy současné moderní lingvistiky na poli syntaxe. Článek představuje užitečný exkurs do syntaxe moderní tibetštiny, cenná je i jeho širší typologická perspektiva. Otázku řízených migrací řeší příspěvek „‘Re’-settlement of Tibetan Nomads in Zeku County, Qinghai Province“ Jarmily Ptáčkové (Humboldtova univerzita, Berlin). Pojednává o přesídlování tibetských nomádů

v okrese Zeku v prefektuře Huangnan, patříci do provincie Qinghai. Řízené usazování kočujících pastevců do stálých sídleh vede nutně ke změně jejich životního stylu a tradic. Autorka se zabývá konkrétními přesuny 1200 rodin, které se odehrály během r. 2009 ze stepi do rezervace Sanjiangyuan. Autorka je znamenitě informována, suverénně se orientuje i v těch nejnovějších pramenech. S nejrozsáhlejším příspěvkem sborníku “Dravidian and Altaic - two layers in Dravidian due to ancient high contact?” přichází jeden ze spolueditorů sborníku Jaroslav Vacek (UK, Praha). Autor opět rozvíjí téma altajsko-drávidských jazykových vztahů, jako již v řadě svých dřívějších studií. I tentokrát zůstal věren svému metodickému přístupu a detailně proanalyzoval jedno konkrétní sémantické pole, tentokrát označení pro “náčelníka” či “vládce”, a atributy jeho moci jako “vůz”, “sekyra”, “luk”, “tětiva” aj. Každý ze zvolených termínů je v drávidském lexikonu reprezentován několika synonymy. Mezi nimi pak autor nachází altajské paralely. Vzhledem k tomu, že jde vesměs o kulturní termíny, přisuzuje alespoň této složce drávidského slovníku kontaktní původ s vektorem mířícím od altajského jazykového kontinua ke drávidskému. To je mimořádně zajímavý závěr, který si žádá ověření z pohledu dalších disciplín, např. archeologie a genetiky. První krok může učinit srovnávací jazykověda, např. tím, že se jejími metodami prověří, zda jde o paralely výlučně altajsko-drávidské nebo je možno k nim nalézt srovnatelně nadějně paralely i v dalších jazykových rodinách. Další autorův závěr je obecnější a nepochybně i méně hypotetický. Spočívá v předpokladu více úrovní v drávidském slovníku ještě před indo-árijským vlivem. Za nejstarší vrstvu pokládá autor hypotetické stopy substrátu, který by mohl být spřízněn s dnešními australskými jazyky, jak dokumentují zájmena a nižší číslovky. Dominantní by měla být složka severoeurasijská, jejíž dědictví lze identifikovat v četných paralelách altajsko- drávidských a uralo-drávidských. Autor připouští i třetí složku, kterou spojuje s Afrikou. Ač se jí blíže nevěnuje, doporučoval bych formulovat tuto hypotézu spíše lingvisticky jako afroasijsko-drávidskou. Nejde o složku s panafrickými kořeny, ale o jasně definované lexikální paralely mezi jazykovou makrorodinou afroasijskou (= hamitosemitskou) a rodinou drávidskou. Článek shrnuje nejvýznamnější literaturu k tématu a přináší řadu nových myšlenek a impulsů. Jejich ověřování si vyžádá spolupráci dalších věd. Kdyby taková cílená kooperace skutečně vznikla, pokládal bych ji za vůbec nejcennější přínos. Druhou část sborníku uzavírají oba editoři, Jaroslav Vacek & Alena Oberfalzerová, osobními vzpomínkami na jubilanta (“Personal Memories of our Bagsh J. Lubsangdorji - Beginnings – the first twenty years”). Jaroslav Vacek vzpomíná na své první setkání s prof. J. Lubsangdorji r. 1975 v Ulánbátaru, kde se měl doslova během několika měsíců naučit chalcha-mongolštinu. Díky osobnímu nasazení J. Lubsangdorji tento nadlidský úkol Jaroslav Vacek dokázal nejen splnit, ale tuto svou znalost uplatnil při založení mongolistiky jako svébytné disciplíny na Univerzitě Karlově. Od r. 1987 se na výuce mongolštiny v Praze podílí i prof. J. Lubsangdorji. Na tuto spolupráci vzpomíná Alena Oberfalzerová. Plodem tohoto úsilí je i sborník *Mongolo-Tibetica Pragensia '09*, Vol. 2, a to nadmíru chutný.

Reference

- Grønbech, Kaare & Krueger, John R. 1993. *An Introduction to Classical (Literary) Mongolian. Introduction, Grammar, Reader, Glossary*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Janhunen, Juha (ed.). 2003. *The Mongolic Languages*. London: Routledge.
- Poppe, Nicholas. 1954/64. *Grammar of Written Mongolian*_{1/2}. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Poppe, Nicholas. 1955. *Introduction to Mongolian Comparative Studies*. Helsinki: Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 110.
- Poppe, Nicholas. 1965. *Introduction to Altaic Linguistics*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Poppe, Nicholas. 1970. *Mongolian Language Handbook*. Washington: Center for Applied Linguistics.

Poděkování

Tato studie vznikla pod záštitou Centra pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází moderních jazyků (MSM 0021622435) na Masarykově univerzitě v Brně a díky grantu GAAV, č. IAA901640805.

Václav Blažek
blazek@phil.muni.cz

Lexicon Grammaticorum: A Bio-Bibliographical Companion to the History of Linguistics.

Second edition, revised and enlarged. Vol I–II. General editor: Harro Stammerjohann. Tübingen: Max Niemeyer Verlag 2009. XXXVI + XXVI + 1692 s. ISBN 978–3–484–73068–7. cena: 399 euro do 31. 12. 2009, pak 449 euro

Lexicon Grammaticorum je monumentální, a kdo zná jeho první vydání (Stammerjohann 1996), ví, že je také užitečný. Nové vydání je navíc nikoli nepodstatně rozšířeno: k dosavadním asi 1500 heslům o lingvistech všech dob (ovšem jen už nežijících) přibýlo dalších víc než 500 položek.

Jako vždy u takových počínů s tolika autory (kolem 700) jsou i zde hesla různé kvality – od příspěvků předních specialistů, koncizně vystihujících hlavní rysy daného lingvisty (např. Louis Hjelmslev od Eli Fischer-Jørgensen, August Schleicher od E. F. K. Koernerera nebo v novém vydání Joseph Greenberg od Williama Crofta), až po převypravování obecných povídaní doprovázených neúplnou bibliografií. Ale celkový dojem – jako u prvního vydání – je pozitivní a *Lexicon* nelze než doporučit jako nepostradatelnou pomůcku všem zájemcům o historii (ale ovšem i přítomnost!) jazykovědy.

Podrobnější analýza jeho cca. 1750 stran by – jak každý uzná – neměla ani konce a zejména ani valného smyslu. Můžeme nicméně udělat podobný pokus jako u jiné lingvistickohistoriografické publikace recenzované v tomto čísle, totiž Koernerera (2008), a vzít určitou skupinu lingvistů a podívat se, jak je v *Lexiconu* zachycena. A jako u Koernerera i tady to zkusíme na dvou okruzích nám blíže známých – na starší české gramatografii a pražské škole.

Z prvního okruhu se do „prestížní společnosti“ dostali – odhlédneme-li od Jana Husa – jen očekávaně Josef Dobrovský (heslo bylo oproti prvnímu vydání značně rozšířeno, byť i o stará klišé o Dobrovského archaizaci novodobé spisovné češtiny) a trochu méně očekávaně Vavřinec Benedikt z Nudožer a Pavel Doležal (poslední ovšem s mylnou, quasislovenskou podobou svého jména Pavel, které si nevšiml ani Jan Holeš, uvedený jako revizor tohoto hesla). Netrvdíme, že starší česká gramatografie má tolik významných jmen, aby musela být zastoupena hojněji, ale přinejmenším Václav Jan Rosa by v *Lexiconu* přece jen být mohl. Tato absence je pak o to nápadnější, když se u Doležala mluví o tom, kým byl ovlivněn, ale Rosa se tam nezmiňuje. Obojí stejně jako položka literatury Ďurovič (1992) tak při revizi hesla o Doležalovi na škodu věci zjevně uniklo pozornosti.

Pražská škola dopadla lépe. Jsou tu hlavní postavy jejího klasického období: Bohuslav Havránek, Roman Jakobson, Sergej Karcevskij, Vilém Mathesius, N. S. Trubetzkoy, v druhém vydání nově Ludovít Novák, Vladmír Skalička a Josef Vachek. Následující generace jsou zastoupeny také, byť hůř: A. V. Isačenko, Eugen Pauliny, nově Jan Firbas a Jozef Ružička. Naopak chybějí Miloš Dokulil a Oldřich Leška. Z dalších pražských lingvistů by bývali mohli být zařazeni následující (v přibližném sestupném pořadí důležitosti): Karel Horálek, Pavel Trost, Jiří Krámský, Alois Jedlička, Josef Miloslav Kořínek, Igor Němec, Josef Filipec, Karel Hausenblas, Ivan Poldauf, Leontij V. Kopeckij, Jiří Nosek. Je škoda, že se alespoň pro někoho z nich místo nenašlo, zvláště pak, když nově do lexikonu přibyl – asi na návrh jediných dvou českých spolupracovníků, olomouckých romanistů Jiřího Černého a Jana Holeše – spíš nevýznamný český romanista Maxmilián Křepinský. Možná měli editoři oslovit i jiné spolupracovníky z Česka (to pak ostatně platí i v případě starší české gramatografie). Přivítat naopak lze podstatné rozšíření hesla o Vilému Mathesiovi. Kromě